

ଆହାৰ- ମନ ଭଲୁକାৰ ଦେଖି-
20/10/20

ଃ ଓହ୍ଲିଗା ଃ

ପୃଥିବୀତ ଜନ୍ମ ଲାଭ କର
ପୁଷ୍ପସ୍ଥ ପାମ କରାଏ ପରା

ଚିତ୍ତ-ବନ୍ଧିତ

ସୋର ଦୁଗବାକୀ ବାହେଦେଉ

“ଚାକ”

ଆକ

“କୁଞ୍ଜ”ର

କରଣ ସ୍ମୃତିତ—

—“କିରଣ”

ABISKAR Written by Sree Kiran Chandra
Kakati, Village Saraighat, P.O. Dumunichowki,
Dist. Kamrup (Assam), a student of Pub Kamrup
College, Baihata Chariali and published by
Sree Nakul Chandra Deka, Headmaster of
Agdala Chariali High School, Baihata Chariali.
(Kamrup)

প্রকাশকঃ

শ্রীনকুল চন্দ্ৰ ডেকা,

সাং - আগডলা

পোঃ অঃ বাইহাটা চাৰিআলি (কামৰূপ)

প্রথম প্রকাশ - ১৯৮১ চন, এপ্রিল।

বেচ - এটকা

ছপাশাল :-

কেতকী প্রিন্টাৰ্চ : বাইহাটা চাৰিআলি।

প্রকাশকৰ এষাৰ--

বাস্তৱতাৰ লগত কল্পনাৰ ছাঁ পেলাই নৈতিকতাৰ শিক্ষা
দিয়াৰ মানসেৰে ৰচিত শ্রীমান কিৰণ বোপাৰ “আৱিষ্কাৰ”
নামৰ একাঙ্কিকাখন পঢ়িলোঁ। আশা কৰোঁ সুখী সমাজে
ইয়াক মৰমৰ চকুৰে চাব। এওঁৰ উদ্দীপনা প্ৰসংশনীয়।

সাং - আগডলা

শ্রীনকুল চন্দ্ৰ ডেকা

পোঃ অঃ - বাইহাটা চাৰিআলি।

২৪ / ৪ / ৮১ ইং

“আৱিষ্কাৰে” কিৰণ কাকতিৰ কিৰণ

বিয়পাওঁক—

শ্রীগিৰীন্দ্ৰ নাথ ডেকা

সম্পাদক,

জ্ঞানমালিনী সাহিত্য সভা

শিঙাবপাৰা (কামৰূপ)

৭ এপ্রিল, ১৯৮১ ইং

— শুভেচ্ছা —

মোৰ অতি মৰমৰ শ্ৰীমান কিৰণ কাকতিৰ একান্ত অনুৰোধ এবাৰ নোৱাৰি “আৱিষ্কাৰ” একাংকিকা থল চকু ফুৰাই চালোঁ, হাত বুলাই দিলোঁ। বৰ্তমান সমস্যা-জৰ্জৰিত আমাৰ সমাজখনে আত্ম-প্ৰতিষ্ঠা লাভৰ সংগ্ৰামত বিজয় মালাৰে সুশোভিত হৈ জাতীয় অস্তিত্ব বন্ধাৰ কাৰণে কি পথ অৱলম্বন কৰা উচিত নাট্যকাৰ শ্ৰীমান কাকতিয়ে গভীৰ হৃদয়েৰে অনুভৱ কৰিব পাৰিছে আৰু বিষয়-বস্তু, চৰিত্ৰ উপস্থাপনৰ মাজেৰে এই ভাবানুভূতি প্ৰকাশত বহুদূৰ কৃতকাৰ্য্যতা লাভ কৰিছে। এই দিশত চৰিত্ৰ সমূহৰ কাৰ্য্য আৰু পৰিণতি অতি আকৰ্ষণীয় হৈছে। অৱশ্যে নাটকীয় কলা-কৌশল প্ৰয়োগৰ পূৰ্ণ সুযোগ নাট্যকাৰে গ্ৰহণ কৰিব পৰা নাই। তথাপি নতুন লিখকৰ নতুন লিখনি হিচাবে সামাজিক সমস্যাৰ ওপৰত দৃষ্টিপাত আৰু সমাধানৰ পথ বিচাৰি এইয়া এক বসীষ্ঠ পদক্ষেপ বুলি-য়েই কব পাৰি। আশা ৰাখিছোঁ সুখী সমাজৰ পৰা সজ পৰামৰ্শ পালে এই দিশত নাট্যকাৰ ভবিষ্যতে সফলতাৰ পথত অগ্ৰসৰ হব পাৰিব। মই ব্যক্তিগত ভাবে শ্ৰীমান কাকতিৰ উজ্জল ভবিষ্যত কামনা কৰিছোঁ।

শ্ৰীমতী ৰাম নাথ
শৰাইঘাট

১৫/৪/৮১ ইং

মোৰ এবাৰ

সমাজৰ চক্ৰবেহুৰ মাজৰ পৰা সম্পূৰ্ণ কল্পনাৰে ‘আৱিষ্কাৰ’ একাংকিকাখনি লিখি উলিওৱা হৈছে। ব্যক্তিগত ভাবে কাকো আক্ৰমণ কৰাৰ উদ্দেশ্য মোৰ নাই। মোৰ এই নতুন প্ৰচেষ্টাক সুখী সমাজে সৃষ্টিমূলক সমালোচনাৰ মাজত ঠাই দিলে চিবকুতজ হ’ম। একাংকিকাখন লিখি উলিওৱাত বন্ধুৰ শ্ৰীখগেন চন্দ্ৰ নাথ আৰু অকালতে মৃত্যুৰ কৰাল গ্ৰাসত পৰি চিৰবিদায় লোৱা স্বৰ্গীয় প্ৰদীপ নাথে যথেষ্ট উৎসাহ দিয়াত মই ধন্য।

একাংকিকাখনত হাত ফুৰাই দিয়াৰ বাবে পূজনীয় দাদা শ্ৰীযুত সত্য ৰাম নাথৰ শলাগ লৈছোঁ। মাননীয় গিৰীন্দ্ৰ নাথ ডেকা দেৱে ছপা কৰি থকা অৱস্থাতে একাংকিকাখন পঢ়ি চাই শুভেচ্ছা আগবঢ়োৱাৰ বাবে মই আনন্দিত।

শ্ৰীযুত নকুল চন্দ্ৰ ডেকা দেৱে আশ্ৰয়ৰ প্ৰকাশকৰ দায়িত্ব লোৱাত মই নথৈ সুখী হৈছোঁ।

শেষত কেতেকী প্ৰিন্টাৰ্চৰ কৰ্ম-কৰ্ত্তা সকলে খুব সোনকালে ‘আৱিষ্কাৰ’ একাংকিকাখন পঢ়ুৱৈ সমাজৰ মাজত মুকলি কৰি দিয়াৰ বাবে শলাগ লৈছোঁ।

শ্ৰীনিবৰণ চন্দ্ৰ কাকতি
শৰাইঘাট

১৫/৪/৮১ ইং

ঃ আৱিষ্কাৰ ঃ

(একাংকিকা)

চৰিত্ৰ সমূহ—

মহাজন	—	এজন ধনী সম্ভ্ৰান্ত ব্যক্তি ।
দয়্যাবাম	—	এজন সৰ্ব্বহাৰা ভিক্ত ।
মণিৰাম	—	মহাজনৰ চাকৰ ।
ভিক্কাৰী	—	এজন পংগু ভিক্কাৰী ।
অকপট }	—	বিপ্লৱী যুৱক ।
বমেন }		
বাতুল }		

ঃ আৱিষ্কাৰ ঃ

ঃ বাটা মুহূৰ্ত্তৰ দৃশ্য সজ্জা আৰু মঞ্চ নিৰ্দেশনা ঃ

মহাজনৰ চ'ৰা ঘৰ । মূল ঘৰৰ লগত সংলগ্ন এটা কোঠালি । মূল
ঘৰৰ পৰা ওলোৱা সোমোৱা কৰিব পৰাকৈ দুখন দুৱাৰ থাকিব ।
এখন মেজ, দুখন চকী আৰু এখন বেঞ্চ যথাস্থানত সজোৱা
থাকিব । অঁচ-বাবোৰৰ অত্যাধুনিক নহয় যদিও গাৱ-
লীয়া সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালৰ পৰিবেশ এটি এইবোৰৰ
মাজেৰে প্ৰকাশ পোৱা হ'ব লাগিব ।
মহাত্মা গান্ধী, জৱহৰলাল নেহৰু,
ভট্টাৰক । বৰীন্দ্ৰ নাথ ঠাকুৰ, লাচিত
বৰফুকন, শংকৰদেৱ-মাধৱ
দেৱ আদিৰ ফটো
উপযুক্ত স্থানত
অঁৰা
থাকিব । নেপথ্যত
জাতীয় সংগীতৰ লঘু
শুৰ বাজি উঠাৰ লগে লগে
মঞ্চৰ অঁৰ কাপোৰ উঠিব । চাকৰ
মণিৰামে মূল ঘৰৰ পৰা সোমাই আহি
ঘূৰাৰ বাটিটো ঘূৰাই যথাস্থানত ৰাখিব ।
গামোচাৰে মুখ হাত মচি, মুখেৰে বে-শুৰীয়া কিবা
এটা গাই গাই চকী-মেজবোৰ ঠিক-ঠাক কৰি থাকোতে
উজুৱটি খাই “ইস্ আস্” কৰি বহি পৰে ।
জাতীয় সংগীতৰ শুৰ চৰমত উঠি বন্ধ হৈ যায়

মণিৰাম – উঃ উঃ উঃ, মণিৰাম চালা বাপেকে ! এই ব্ৰহ্মপুৰাতোই
বিঘাত । বুঢ়া আঙুলিটো গ'লেই যেন পাইছে !
(হাতেৰে লিৰিকি-পিৰিকি চাই লাহে লাহে থিয় দিয়ে)
দুখ লাগে । দেউতাৰ ঘৰত আজি সু-দীৰ্ঘ একুৰিটা
বছৰ কটালে – কাহানিও ভুলতো এটা চাপৰ, এঘাৰ
তিতা মাত খোৱা মনত নপৰে । এই ছুৰাচাৰ কাঠ
ডালে মোক আজি চৈধ্যভূৰন দেখুৱালে । ঠিক আছে
হাতুৰি বটালিখিনি লৈ আহোঁ । সব্ ঠিক কৰি দিম
বাপেকে !

(মণিৰাম ভিতৰলৈ যাব খোজে । দয়াৰাম বাহিৰৰ পৰা
সোমাই আহে । গাত কটা-ছিটা কাপোৰ । কান্ধত
এখন মোনা । মূৰৰ চুলি জপৰা ; গ'লে মুখে দাঢ়ি ।)

দয়াৰাম – দেউতা ঘৰত আছেনে ? ...এমুঠি পাম বুলি আছিলোঁ ।
(দয়াৰামৰ মাত শুনিয়েই মণিৰামৰ টিক্‌চি-বিক্‌চি
খং উঠে । ছুৰাৰমুখৰ পৰা কিৰি আহে ।)

মণিৰাম – কোনহে মহাপুৰুষ তুমি ! কিবা এটা কৰিবলৈ লওঁতেই
পিছ পিনৰ পৰা মাত দি বিঘাত লগাই দিলা ! ভালে
ভালে চিখা বাস্তা লোৱা বুলিছে – চিখা বাস্তা লোৱা ।

দয়াৰাম – (কাতৰ সুৰে) চাকৰ দেউতা, মই গৰীব মানুহ,
দায়-দোষ ক্ষমিব । আজি দুইদিন ভোকে লবোনে
আছে । দয়া কৰি কিবা অলপ ...

মণিৰাম – হেবা বাপু, নহব নহব । মোক দিগ্‌দাৰিখন কৰি
নাথাকিবা । এই ব্ৰহ্মপুৰাৰে পৰা এইমখাই বান-
পানীৰ ধাৰ ধৰিলেই ।

(মহাজন ভিতৰৰ পৰা সোমাই আহে । সাজ-পাৰ
পৰি-পাটি ; সাম্য-শান্ত মূৰ্ত্তি ।)

মহাজন – মণিৰাম, অ' মণিৰাম !

মণিৰাম – দেউতা, মোক কিবা কব ?

মহাজন – পিছে মণিৰাম, কিবা ভাওনাৰ আখৰা কৰা যেন
পাইছে !

মণিৰাম – নাই দেউতা, মানে এই কাঠডালত উজুটি খাই বুঢ়া
আঙুলিটো যাবই ধৰিছিল । আঘাতৰ বেদনাত আৰু
এই মানুহজনৰ কথা শুনিছে ...

(মহাজনে মণিৰামৰ নিৰ্দেশিত দিশলৈ চাই দয়াৰামক
দেখি ক্ষন্তেক থমকি বয় । — ভাবান্তৰ দেখা যায় ।
মুখমণ্ডলত ককণতাৰ আভাস ফুটি উঠে ।)

মহাজন – (কঠোৰ সুৰে) মণিৰাম, এওঁক তুমি টান কথা শুনা-
ইছা নহয় ? মানুহৰ প্ৰতি এনে ব্যৱহাৰ কৰা সমী-
চিন নহয় । একো দিব নোৱাৰিলেও অন্ততঃ মৰমৰ
মাত এঘাৰি দিব পাৰা । (মণিৰামে লাজ পাই মহা-
জনৰ পিছ পিনে থিয় দিয়েগৈ । দয়াৰামে আঁচৰিত হৈ
মহাজনৰ মুখলৈ চাই থাকে । মহাজনে জেপত হাত

ভবাই পাঁচ টকীয়া নোট এখন উলিয়াই দয়াবামক দিয়ে ।) লোৱা, মাজে মাজে আহি থাকিবা ।

দয়াবাম— (নোটখন হাত পাতি লৈ জুয়োখন হাত কঁপাসত লগায়) কৃষ্ণ, কৃষ্ণ, কৃষ্ণ । দৌৰায়ু কৰক । ধনে-জনে উভৈনদী কৰক । লক্ষী-নাৰায়ণে বসতি কৰক । কৃষ্ণ, কৃষ্ণ, কৃষ্ণ । (প্ৰফুল্ল চিন্তে দয়াবাম বাহিবলৈ ওলাই যায় । মহাজনে দয়াবাম যোৱাৰ পিনে চাই থাকে । চকু-মুখে প্ৰশান্তিৰ চিন ফুটি উঠে ।)

মণিবাম— এইপাতে সোঁ সিদিনাখন আহি গৈছে দেউতা, আজি আকৌ ওলাইছেহি । মই বোলো, সেই দেখিছে...

মহাজন— কিবাই পঠিয়াব খুজিছিল নহয় ? (চকীত বহি) মই কৈছোৱেই নহয়, মোৰ ঘৰলৈ কোনোৱা আহিলে সুদা হাতে কিবাই নপঠিয়াবা ।

মণিবাম— সুদাহাতে কাকো এতিয়ালৈকে কিবাই পঠোৱা নাই দেউতা ! ইহঁতবোৰ হৈছে গাঠি নোহোৱা চুঙা ; কিমান ভৰাব দেউতা ! ইহঁতক দয়া কৰাও পাপহে ।

মহাজন— পাহৰি নাযাবা মণিবাম, তুমিও এদিন এওঁৰ দৰেই দীন-দৰিদ্ৰ আছিল। মানুহৰ ভাগ্য-চকৰী কি দৰে ঘূৰে তাক কোনেও নাজানে । সংসাৰ বংগমঞ্চত মানুহৰ জীৱন-নাটৰ কি দৰে পৰিবৰ্ত্তন হয় তাৰে এক বাস্তৱ কাহিনী তোমাক কওঁ শুনা মণিবাম ।

কাচনগুৰী মৌজাৰ জমিদাৰ বিষ্ণুৰাম—আছিল অগাধ সা-সম্পত্তিৰ অধিকাৰী । তেওঁ আছিল জঘন্য অত্যা-চাৰী, অতি নিষ্ঠুৰ আৰু নিদাকণ । ধন আৰু ঐশ্বৰ্য্যক লৈ ইমান অহংকাৰ কৰিছিল যে মানুহক শিয়াল-কুকুৰৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিছিল । (মণিবামক ভাবান্তৰ দেখা যাব । অতীতৰ স্মৃতি বোম্বুতন কৰি দূৰ-দিগন্তৰ দৃষ্টি স্থবিৰ হৈ পৰিব । চকু-মুখত ভাঁহি উঠিব বিষাদৰ ছাঁ । মহাজনেও ভাবত বিভোৰ হৈ অনৰ্গল কৈ যাব । পাহৰি যাব মণিবামৰ উপস্থিতি । মণিবানে মহাজনৰ কথাৰ বিশেষ বিশেষ শব্দ কিছু-মান নিজৰ মনতে কৈ যাব) বিষ্ণুৰাম জমিদাৰৰ উৎপীড়নত সমগ্ৰ কাচনগুৰি হৈ পৰিছিল কম্পমান । জমিদাৰক দৰ্শন কৰা আৰু যম বজাক দৰ্শন কৰা একে বুলিয়েই মানুহে বিশ্বাস কৰিছিল । এজন উচ্চ শিক্ষিত ডেকাই পেটৰ তাড়নাত, মাক-দেউতাকক বচাই বখাৰ দুৰ্জ্বাৰ হেঁপাহেৰে জমিদাৰৰ ঘৰত ঢাকৰ আছিল । (মহাজনৰ মাত ক্ৰমে গৰ্ব্ব হৈ আহে) বৈজ্ঞাতিক পাণ্ডখা ঘূৰাৰ দৰে দিনৰ দিনটো সি কাম কৰে । এদিনাখনৰ কথা । অতি মাত্ৰা পৰিশ্ৰমৰ কাৰণে বাতি পুৱা শূন্য উঠাত তাৰ দেৱী হয় । পুৰস্কাৰ হিচাবে সি

কি পালে জানা ! (মহাজনৰ ভাবান্তৰ ; মাতত কৰুণতা) জমিদাবে যোঁবাক বশ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা চমতাৰ কোব । সিমানতো নিষ্ঠুৰ, পাষণ জমিদাৰৰ হেঁপাহ নপলাল । মৰিয়াই মৰিয়াই ঘৰৰ পৰা বাহিৰ উলিয়াই দিলে । জমিদাৰৰ তিনি বছৰীয়া সন্তান মিন্টুৱে মাটিত বাগৰি বাগৰি কান্দিছিল । (জমিদাৰৰ কণ্ঠকক হৈ যায় । ছুকুত নিজৰি আহে ছুধাৰি অশ্রু । মণিবামে লুক্ লুকাই কান্দে উঠে ।)

মণিবাম— দেউতা আক নকব, বন্ধকবক । নহলে মই পাগল হৈ যাম, মই পাগল হৈ যাম (কান্দে)

মহাজন— (আচৰিত হৈ) মণিবাম, তোমাৰ কি হ'ল ? তুমি এনেদৰে কান্দিছা কিয় ? (মণিবামৰ কান্দোন আক বেছি হয় ।)

মণিবাম— দেউতা, দেউতা, কাচনগুৰি মোজাৰ জঘন্য অত্যাচাৰী, নিষ্ঠুৰ জমিদাৰ বিষ্ণুৰাম মোৰ পিতৃ । মই তেখেতৰ একমাত্ৰ সন্তান মিন্টু । (মণিবামে লুক্ লুকাই কান্দে । পৰম বিষয়ত মহাজনৰ চকু খৰ হৈ যায় ।)

মহাজন— তুমি !... তুমি জমিদাৰ বিষ্ণুৰামৰ পুত্ৰ মিন্টু !!! কিন্তু, তোমাৰ এই অৱস্থা.....

মণিবাম— হয়তো নিয়তিৰ নিষ্ঠুৰ পৰিহাস, হয়তো বিধাতাৰ বিধান । কাচনগুৰি মোজাৰ মানুহৰ অভিশাপ দেউ-

তাই জীৱিত কালতে ঘূৰ-পাতি লবলগীয়া হৈছিল । হাজাৰ হাজাৰ নিপেৰিত জনতাৰ চকুলোৰ বন্যাত দেউতাৰ জমীদাৰী খহি খহি পৰিছিল । অৱশেষত ঘৰ-ভেটি ধিনিহে শেষ সম্বল হিচাবে বৈছিল । ছুৰা-বোগ্য বেমাৰত ভোগি ভোগি দেউতাই যিদিনা চকু মুদিছিল মোৰ বয়স আছিল পোন্ধৰ বছৰ । ঘৰভেটি ধিনি বিক্ৰী কৰি দেউতাৰ মুখৰ-ছাই কণ গুচাই মই অন্ধকাৰ দেখিছিলোঁ । লাজ-যুগাত চিৰদিনৰ কাৰণে কাচনগুৰি ত্যাগ কৰি গুচি আহিছিলোঁ । কাকো মোৰ আচল পৰিচয় দিয়া নাছিলোঁ । (কান্দে)

মহাজন— (গভীৰ সহানুভূতিৰে) মণিবাম, মণিবাম, যাৰ কোলাই বোকাই উঠি কুৰিছিলো, সেই পদোকাইক তোমাৰ মনত আছেনে ?

মণিবাম— দেউতা, পদোকাইৰ স্মৃতি মোৰ আজিও মনত আছে । দেউতাই যিদিনা পদোকাইৰ পিঠিত চাবুকেৰে কোবাইছিল, পদোকায়ে আৰ্ত্তনাদ কৰিছিল, মই বৰ আঘাত পাইছিলোঁ । মই কান্দিছিলোঁ ! পদোকাইক বিচাৰি বিচাৰি কেবাদিনলৈকে মই কান্দিছিলোঁ । তিনি বছৰ বয়সৰ সেই ঘটনাটো আজিও মোৰ চকুত ভাহি আছে । পদোকাইক মই আক কোনোদিনেই লগ নাপালোঁ । ক'বাত পাইছো যদিও চিনিব

হয়তো পৰা নাই। (মণিবামৰ কথাবোৰে মহাজনৰ বুকুত হাতুৰীৰ দৰে কোবাই যায়। মহাজনৰ অন্ত-
ৰত বিভিন্ন প্ৰতিক্ৰিয়া। কিছু অস্থিৰতা বিৰাজ
কৰে তেওঁৰ আচৰণত।)

মহাজন— মণিবাম, মণিবাম, মোক তুমি চিনিব পৰা নাই!
মই, ...ময়েই তোমাৰ ভাহানিৰ পদোকাই! (মণিবামে
অঁচৰিত হৈ মহাজনৰ মুখলৈ ভেৰা লাগি চাই থাকে)
ভাগ্যৰ অন্তিমগত ঘূৰি ফুৰি মই আজি মহাজন।

মণিবাম— দেউতা!!!

মহাজন— নহয়, নহয়, দেউতা নুবুলিবা। তুমি, তুমি আজি
মণিবাম নোহোৱা। তুমি মিন্টু আৰু মই তোমাৰ
পদোকাই! (মিউজিক শীৰ্ষত উঠিব। মহাজন আৰু
মণিবাম দুয়ো দুয়োলৈ অপলক নয়নেৰে চাই থাকে।
মণিবামে “পদোকাই, পদোকাই!” বুলি মহাজনে
“মিন্টু মিন্টু” বুলি ক্ৰমে আগুৱাই আহে।
দুঃখ, বেদনা ক্ষণিকৰ বাবে উভয়েৰে মনৰ পৰা পলাই
ফাট মাৰে। দুয়োজনে দুয়োজনক আকোৱালি ধৰে।)

মণিবাম— ভগৱানৰ বিচিত্ৰ মহিমা। পদোকাই, দেউতাৰ পাপৰ
প্ৰায়শ্চিত্ত কৰিবলৈকে মোৰ জন্ম হৈছে। আপোনাৰ
চৰণত ঠাই দিয়ক। আপুনি মোৰ জন্মদাতা দেউতা
নহলেও, মোক মানুহ হোৱাৰ সুযোগ দিলে।

(ভৱিষ্যত ধৰে। মহাজনৰ দুঃখকুহুদি আনন্দৰ অশ্ৰু
বৈ আহে। মণিবামক দুহাতেৰে ধৰি উঠাই দিয়ে।)

মহাজন— উঠা মণিবাম, তোমাৰ অতীত কাহিনী শুনাই অকা-
ৰণে তোমাক দুঃখ দিলোঁ। বেয়া ভাবি নলবা ভাই।
ভাবি লোৱা, আমি অতীতক আকৌ ফিৰাই পাইছোঁ।
আমি আগৰ দৰেই মিন্টু-পদোকাই হৈ জায়াই
থাকিম।

মণিবাম— আপুনি মানুহ নহয়, দেৱতা। ইচ্ছা কৰা হলে
গাৱৰ সৰ্বহাৰাৰ তেজেৰে পথাৰৰ কেঁচা মাটি তিতাব
পাৰিলোহঁতেন। তাকে নকৰি, কৰিছে দুখীয়াৰ
উপকাৰ। বমেশ উৰিল, সতীশ ডাক্তৰহঁত আপো-
নাৰ দৱাতেই মানুহ হব পাৰিছে।

মহাজন— কিন্তু, কি হব মণিবাম, বহুতে যেতিয়া বেয়া কামকে
কৰে, এজনে ভাল কৰিলে লাভ কি হব? (বাহিৰত
এজন ভিক্ষাৰীৰ চিঞৰ শুনা যাব— “উ: ভগৱান
তুমি ক’ত!”) যোৱাচোন মণিবাম, সেয়া কোন
চোৱাচোন। (মণিবামে অলপ আগুৱাই গৈ বাহি-
ৰলৈ চায়।)

মণিবাম— এজন লেঙেৰা ভিক্ষাৰী দেউতা! হেৰা মানুহজন,
হেৰা, আহাচোন, এইকালে আহা। ভিতৰলৈকে
সোমাই আহা। (পেঙত ভৰ দিদি এজন লেঙেৰা

ভিক্ষাবী বাহিবৰ পৰা সোমাই আহে)

মহাজন— আহা, ইয়াতে বহা ।

ভিক্ষাবী— নেলাগে দেউতা । এইবিলাক আমাৰ দৰে দুখীয়াৰ বস্তু নহয় । আমাক লাগে এটি পইচা, এমুঠি ভিক্ষা ।

মহাজন— তোমাক মই বহিবলৈ কৈছো নহয় । মোৰ ইয়াত শ্ৰেণী বিভাজন নাই, সকলো সমান । আমি সকলো ভাই ভাই । বহা (ভিক্ষাবীয়ে ভয়ে ভয়ে বেঞ্চখনত বহে) মণিৰাম, বোৱাচোন, অলপ চাহ কৰাগৈ । (মণিৰাম ভিতৰলৈ সোমাই যায়) কোৱাচোন, তোমাৰ ঘৰ ক'ত ? কিয় তুমি পংগু জীৱন-যাপন কৰিবলগীয়া হ'ল ?

ভিক্ষাবী— আপুনি ডাঙৰ মানুহ দেউতা । আমাৰ দৰে হতভগীয়াৰ খবৰ শুনি আপোনাৰ মূল্যবান সময় নষ্ট কৰি কি লাভ হব দেউতা ?

মহাজন— লাভ হয়তো একো নহব পাৰে ! কিন্তু, এজন ভাইৰ জীৱনৰ দুখৰ সমভাগী হবলৈ সুযোগ পাম ।

ভিক্ষাবী— আপোনাৰ দৰে মহান অন্তৰৰ লোক মই আগেয়ে লগ পোৱা নাই দেউতা । মই ভাবিছিলোঁ মহাজন মানেই পশু, বকুপিপাসু আৰু শোষক ।

মহাজন— মহাজনসকলৰ ওপৰত তোমাৰ এনে ধাৰণা কিয় হ'ল ভাই ?

ভিক্ষাবী— ক্ষমা কৰিব দেউতা । এজন মহাজনৰ পাশবিক ব্যৱহাৰৰ কাৰণেই মই আজি পংগু । জীৱনৰ মুখ সন্তোগ হেৰুৱাই ভিক্ষা-বৃষ্টি অবলম্বন কৰিছোঁ । (ভিক্ষাবীৰ চকু চলচলীয়া হৈ আহে) সেই কাহিনী .. নকও দেউতা, .. সকলোবোৰ মোৰ কপালৰ দোষ ।

মহাজন— নহয়, নহয় ভাই, সকলো কপালৰ দোষ বুলি মানি লোৱাৰ কাৰণেই সমাজত আমি বহুতো হেৰাইছোঁ । কোৱা, তোমাৰ কাহিনী নিঃসন্দেহে কোৱা ।

ভিক্ষাবী— শুমক দেউতা, কপহী মোজাত মোৰ ঘৰ । দুটি সন্তানেৰে সৈতে এখনি সৰু সংসাৰ । আটোম-টোকাৰিকৈ চলি আছিলোঁ । কপহী মোজাৰ জমী-দাৰ নীৰেণ চলিহাৰ আধিয়াৰ নীতিয়ে খেতিয়ক ভাই সকলৰ বাজহাড় ভাঙি দিছিল । জমীদাৰৰ অন্যায় নীতিৰ আমি প্ৰতিবাদ কৰিছিলোঁ । খেতিয়ক সকলক সংগঠিত কৰি মই নিজেই পৰিচালনাৰ ভাৰ লৈছিলোঁ ।

মহাজন— তুমি উপযুক্ত কাম কৰিছিল। ভাই ।

ভিক্ষাবী— নহয় দেউতা, মই ভুল কৰিছিলোঁ । সিংহৰ লগত যুঁজিবলৈ গৈ মই এজাক শিয়ালৰ নেতৃত্ব কৰিছিলোঁ । মহাজনে মোৰ ওপৰত গুণ্ডা লগাই দিছিল । এদিন গভীৰ নিশা গুণ্ডাহঁতে মোৰ ঘৰত জুই লগাই

দিছিল । জুটৰ লেলিহান জিভাই মোৰ সোণৰ
সংসাৰ পুৰি চাৰ-খাৰ কৰি পেলাইছিল । ল'ৰা-
তিৰোতা, লাম-লাকুটি সকলো শেষ হৈ গৈছিল ।
গুণ্ডাইঁতৰ লাঠিৰ কোবত মই অচেতন হৈ পৰিছিলোঁ ।
চেতনা যেতিয়া ঘূৰি আহে মই হস্পিটেলত ; তিনি
মাহৰ যুঁৱত পংগু জীৱন এটা লৈ হস্পিটেলৰ পৰা
ওলাই আহিছিলোঁ । (উত্তেজনাৰ কোপায়, বেদ-
নাত কান্দে ।)

মহাজন— (উত্তেজিত হৈ) এই নিষ্ঠুৰতাৰ প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ
কোনো ওলাই অহা নাছিল ?

ভিক্ষাবী— (শান্ত স্বৰে) কোনো ওলাই অহা নাছিল দেউতা ।
প্ৰমত্ত সিংহৰ গুৰুৱণি শূনি শিয়াল জাক গাঁতত
সোমাই পৰিল । সিহঁতে মোক কপহীত ঠাই নিদিলে ।

মহাজন— এয়াই হৈছে আমাৰ সমাজৰ দুৰ্বলতা । এই দুৰ্ব-
লতাৰ সুযোগ লৈ তেজপিয়াইতে আমাৰ যুঁৱৰ ওপৰত
উঠি ওভোট-গোৰে নাচিছে । (চাহ লৈ মণিবাম
ভিতৰৰ পৰা সোমাই আছে । ছয়োজনকে চাহ দি
পুনৰ ভিতৰলৈ সোমাই যায় । মহাজন আৰু ভিক্ষা-
বীয়ে চাহ খাবলৈ ধৰে । অৰূপ, বমেন আৰু
বাতুল বাহিৰৰ পৰা সোমাই আহে)

অৰূপ— বাঃ কি চমৎকাৰ দৃশ্য । বমেন, বাতুল, মণি-কাঞ্চন

মিলনৰ দৰে ভিক্ষাবী আৰু মহাজনৰ মিলন কেনে
তপূৰ্ব । মহাজন ডাঙৰীয়া, গাখীৰ আৰু পানীৰ মিলন
স্বাভাৱিক । কিন্তু তেল আৰু পানীৰ মিলন জানো
সম্ভৱ ! অনুমান হয় মহাজন ডাঙৰীয়াৰ এয়াও এক
নৱ-কৌশলৰ চক্ৰবেহু ।

মহাজন— ডেকা ল'ৰা, কি কৰ খুজিছা, মই সঠিক বুজিব
পৰা নাই । অলপ বহি লোৱাচোন । লাহে ধীৰে
আলোচ্য বিষয়লৈ যোৱা হওক ।

বমেন— বেছতো, এনেকুৱা ভাল মানুহ হলে কথাই নাছিল ।
আমাক দেখিয়েই মহাজন মহোদয় বদলি হৈ গ'ল
যেন পাওঁ ! পিছে আগিও সাত-ঘাটৰ চেঙেলী ।
বৰ্ত্তমান সময়ৰ দৰে যদি আপোনালোক প্ৰকৃত হয়,
তেনেহলে হাজাৰ হাজাৰ ভাই ভনীয়ে এমুঠি অন্নৰ
বাবে বাটে-পথে, অনাই-বনাই ঘূৰি ফুৰিব নালাগিল-
হেঁতেন । ভদ্ৰ মহাজন সকলৰ সাপ হৈ খোঁট মৰা
আৰু বৈদ্য হৈ জৰা-ফুঁকা কৰা কাহন্দা আমাৰ বেছ
জনা আছে । এইটোও আমাৰ অবিদিত নহয় যে
আপোনালোকে স্বদেশী মানুহতকৈ বিদেশী মানুহক
বেচি মূল্য দিব খোজে । ইয়াতেই আপোনালোকৰ
মহানুভৱতা ফুটি উঠে । নে কি কয় মহাজন ?

বাতুল— সুধিব আৰু নেলাগে বমেন, স্বদেশী সকলৰ ধন-প্ৰাণ

বন্ধকত থৈ হলেও স্বার্থপূৰণ কৰাটোৱেই এইচান
লোকৰ জঘন্য উদ্দেশ্য। মিঠা মিঠা কথা কৈ মানুহৰ
কলিজাত প্ৰথমে ইহঁত সোমাই পৰিব; তাৰ পিছত
মানুহৰ হৃদপিণ্ডবোৰ টানি উলিয়াই আনি ধন-দৌলতৰ
সোঁঠ বঙীন কৰি তুলিব। ইহঁতৰ মহানুভৱতা আমাৰ
বেছ জনা আছে।

মহাজন— মই উপলব্ধি কৰিব পাৰিছোঁ। ডেকা ল'ৰা, তোমালোকৰ
অন্তৰত জালামুখীৰ উদ্গীৰণ হ'ব ধৰিছে। এয়া দেশৰ
বাবে, জাতিৰ বাবে শুভ লক্ষণ। পলমকৈ হলেও
যি জাগৰণৰ ঢৌ তুলিব খুজিছা, আশা কৰিছোঁ।
সমাজৰ পংকিলবোৰ ধুই নিকা কৰিব পৰা যাব।
এই শুভ মুহূৰ্ত্তৰ বাবে মই অপেক্ষা কৰি আহিছিলোঁ।
তোমালোক অলপ বহা, মই ভিতৰৰ পৰা আহোঁ।
(মহাজন ভিতৰলৈ সোমাই যায়)

অৰূপ— (ভিক্ষাবীজনৰ প্ৰতি) বাক কোৱাটোন, মহাজনৰ লগত
তোমাৰ সম্পৰ্ক কি?

ভিক্ষাবী— মহাজনৰ লগত মোৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই।

বমেন— সম্পৰ্ক একো নাই আমিও বুজিছোঁ। তোমাৰ ভেটি নাটি
কিবা মহাজনৰ ওচৰত বিক্ৰী বা বন্ধকী আদি.....।

ভিক্ষাবী— সেইবোৰ একো নাই। মোৰ ঘৰ কপাহী মৌজাত,
মই এজন ভিক্ষাবীহে।

বাতুল— মহাজনৰ কাৰণে তুমি একো ভয় কৰিব নালাগে।
তুমি নিৰ্ভয়ে আমাক সকলো কথা খুলি কোৱা।
একো স্বার্থ নাথাকিলে বাটৰ মানুহ এজনক মহা-
জনে চ'ৰা ঘৰত বহুৱাই লৈ অতিথি আপ্যায়ন
নকৰে নিশ্চয়।

ভিক্ষাবী— ময়ো প্ৰথমে তেনেদৰে ভাবিছিলোঁ। পিছে মোৰ
ভুল হৈছিল। পৃথিবীৰ সকলো মানুহকে একেখন
তুলাচনীৰে জুখিব পৰা নাযায়।

অৰূপ— তোমাৰ কথা আমি ঠিক বুজিব পৰা নাই। আমাক
তুমি ভুল পথেৰে নিব খুজিছা?

ভিক্ষাবী— আপোনালোকক মই ভুল পথেৰে নিব খোজা নাই।
কপাহী মৌজাৰ জমীদাৰ নীৰেণ চলিহাৰ অন্যায়
অসিদ্ধাৰ জাহ্নব প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ গৈ মই মোৰ
ঘৰ সংসাৰ আৰু এই ভবিষ্যন হেৰুৱাইছিলোঁ। তেতি-
য়াৰ পৰাই মই ভাবিছিলোঁ— জমীদাৰ সকল, ধনী
মহাজন সকল বেঁৰ, পশু। কিন্তু, মহাজনৰ ব্যৱহাৰ
মহাজনৰ আচৰণে মোৰ ধাৰণা সলাই পেলালে।
মই জাকি কৈছোঁ, সকলো মহাজন পশু নহয়—
এয়া মোৰ নতুন আৱিষ্কাৰ। আৰু শুনক, কপাহী
মৌজাৰ খেতিয়ক সকলৰ আচৰণ দেখি মই ভাবি-
ছিলোঁ। সমাজত অন্যায়ৰ প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ কোনো

নাই। আপোনালোকক লগ পাই মোৰ এই ধাৰণাৰো পৰিৱৰ্ত্তন হ'ল। মোৰ বিপ্লৱী মনটোৱে চিঞৰি চিঞৰি কব খুজিছে— নীৰেণ চলিহাৰ অন্যায়ৰ প্ৰতিকাৰ আমাক লাগে। (অৰুণ, বমেন আৰু বাতুলেও ভিক্ষাৰীৰ লগতে মূৰ মিলাই “নীৰেণ চলিহাৰ অন্যায়ৰ প্ৰতিকাৰ আমাক লাগে” বুলি চিঞৰি উঠে। এটা উত্তেজনাৰ পৰিবেশ সৃষ্টি হব। মহাজনে হাতত উইল পত্ৰ এখন লৈ ভিতৰৰ পৰা পুনৰ সোমাই আহে। সকলো স্তব্ধ হয়।)

মহাজন— ভুল, ভুল ডেকা শক্তি। অন্যায়ৰ প্ৰতিকাৰ আমাক লাগে নহয়। যি সকলৰ হাতত আছে শাসনৰ ক্ষমতা তেওঁলোক নীৰৱ দৰ্শক। সমাজৰ, ধৰ্ম্মৰ, জাতিৰ কৰ্ণধাৰ সকল স্বাৰ্থপৰ; ন্যায়ৰ ধ্বজাবন্দী সকল ভুৱা-প্ৰতিনিধি। আমি ওলাই আহিব লাগিব মাৰ বান্ধি—মহাজন, চাকৰ, ভিক্ষাৰী, ডেকা শক্তি একত্ৰিত হৈ কব লাগিব— নীৰেণ চলিহাৰ অন্যায়ৰ আমি প্ৰতিকাৰ কৰিম। (সকলোৱে সমস্বৰে কৈ উঠে) শূনা, সকলোৱে শূনা, মোৰ কাৰ্য্যভাৰ সকলোকে গটাই দিম। (মহাজনে উইল পত্ৰ পঢ়ি যাব; সকলোৱে আচৰিত হৈ শূনি থাকিব।)

মহাজন— মোৰ এই উইল পত্ৰৰ প্ৰথম চৰ্ত্ত মতে মোৰ স্থান

সম্পত্তিৰ এক হাজাৰ বিঘা মাটি মোৰ অতি মৰমৰ পুত্ৰসম গাৱৰ দুখীয়া জনগণে ভোগ কৰিব। দ্বিতীয় চৰ্ত্ত মতে মোৰ অস্থায়ী সম্পত্তিৰ বেংকত থকা এক লাখ টকা গাৱৰ শিশুসকলৰ কল্যাণৰ কামত খৰছ কৰা হব। (উইল সামৰি) মোৰ ঘৰ-দুৱাৰ আৰু অৱশিষ্ট ভূমি ভাগ উইল নকৰাকৈ ৰাখিছিলোঁ, ভাবিছিলোঁ মণিৰামকে দিন। মণিৰাম, মণিৰাম? (মণিৰাম ভিতৰৰ পৰা সোমাই আহে। মহাজনে মণিৰামক ভিক্ষাৰীৰ ওচৰলৈ নিয়ে। দুয়োজনৰ হাতত ধৰি) তোমালোক আজিৰ পৰা ভাই ভাই হ'লা। এক পিতৃৰ সৃষ্ট সন্তান নহলেও তোমালোক অসম মাতৃৰে সন্তান। মোৰ বাকী সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰী তোমালোক দুয়োজন। (“ভাই ভাই” বুলি মণিৰাম আৰু ভিক্ষাৰীয়ে দুয়ো দুয়োকো সাৱটি ধৰে। মহাজনে হাঁহি মুখে এই দৃশ্য উপভোগ কৰে। তিনিওজন সংগ্ৰামী যুৱকে মহাজনলৈ এবাৰ আৰু মণিৰাম ভিক্ষাৰীলৈ এবাৰ চাই আনন্দ-বিস্ময়ত অভিভূত হৈ পৰে। মণিৰাম আৰু ভিক্ষাৰীয়ে মহাজনক সেৱা কৰে। এই সময়ছোৱাত নেপথ্যত আৱাহমান সংগীতৰ শব্দ বাজি থাকিব।)

মণিৰাম— দেউতা, আপোনাৰ বাবে একোকে নাৰাখিলে দেউতা!
ভিক্ষাৰী—

মহাজন— (দুয়োজনকে উঠাই দি [redacted] মালোকে একো দুঃ-
 নকৰিবা। এই গোটেই অসমখনেই মোৰ। ম
 আজি ওলালো— দুখীয়া দৰিদ্ৰ ভাই সকলৰ কল্যাণ
 বাবে কাম কৰিবলৈ। বক্তৃপিপাসুহঁতৰ বিষদাঁ
 ভাঙি পেলাবলৈ ডেকাশক্তি জাগি উঠিছে। এই
 জাগৃত নৱ-শক্তিব গুৰি বঠা ধৰিব লাগিব। এই
 সংগঠনেই হ'ব অসমীৰ বাহুহাড়। ব'লা জাগৃত
 ডেকা অসম।

অৰূপ— ব'লক। আপোনাৰ এই মন্তীয়ান কাৰ্য্য যুগে যুগে
 আদৰ্শ হৈ ব'ব। আপোনাৰ আশীৰ্বাদ নিৰন্তৰ তুলি
 লৈ গঢ়িম আমি সোণৰ অসম। সকলোৱে উদ্ধাৰ
 কৰ্ত্তে কওঁ— জয় ডেকা অসম। (সকলোৱে “জয় ডেকা
 অসম” ধ্বনি কৰে। মহাজনক আগত লৈ অৰূপ
 বমেন আৰু বাতুল নাহিবলৈ ওলাই যায়। মৈপথ্যত
 পৰিবেশৰ লগত খাপ খোৱাকৈ এটি সংগীত বাজিব।
 মণিৰাম আৰু ভিদ্ধাৰীয়ে মহাজনহঁত ঘোৱাৰ পথেৰে
 অগ্ৰসৰ হোৱাৰ লগে লগে আৰু কাপোৰ নামি আহে।

—পট্টিগৰে—